

Några frågor och svar om Dalarö

DEL 2

1
X
2

SVAR

1
X
2

SVAR

2022 rensade *Rena Botten* Fiskarhamnen.

De hade då varit här, flera gånger, tidigare och rensat havsbotten.

Alla med dykcertifikat fick möjlighet att delta mot att de fick gratis fika, lunch och möjlighet att fylla luft eller nitrox gratis.

Vad tror du det var mest av?

- 1 Båtbatterier**
- X Bildäck**
- 2 Båttillbehör**

Svar: Bildäck

**Brudkronan i Dalarö kyrka skänktes till kyrkan av Ryno Carlman
Varför?**

- 1 Den saknade silverstämpel**
- X Den hade fel huvudmått**
- 2 Beställaren tyckte den blev för tung**

Svar: Den blev för tung

Den så kallade "furstekronan", silver med en rik ornamentik av filigran, (guldsmedsarbete av guld – eller silvertråd) partiell förgyllning, med åtta stora och åtta små ståndare runt kronringen. Stämplad av hovjuvelare Ryno Carlman, Stockholm 1924.

Kronan beställdes ursprungligen av en arabisk prins åt hans blivande fru. Då kronan var färdig blev den för stor och tung för att bäras av bruden. Prinsen hade redan betalat för kronan till Ryno Carlman men ville nu inte längre ha den. Ryno fick då behålla kronan och skänkte den till Dalarö kyrka.

Brudkronan är en viktig del av kyrkans kulturarv och utsmyckning. Det är en historisk och ceremoniell krona som används vid vigslar och andra högtider. Under en vigselceremoni i Dalarö kyrka kan brudkronan användas för att smycka brudens huvud, antingen under hela ceremonin eller vid särskilda tillfällen, som vid ringväxlingen.

**Bengt Grisell gjorde provdykning med dykarklockan i Fiskarhamnen.
Hur djupt var han nere?**

- 1 16 meter**
- X 26 meter**
- 2 36 meter**

Svar: 26 meter

Den rekonstruerade dykarklockan som Bengt Grisell använde vid fältexperiment på regalskeppet Kronans vrakplats utanför Öland 1980 var en krävande test.

Han utförde provdykningar på 26 meters djup i öppen sjö.

Redan när klockan lyftes ned i sjön visade det sig att den lätt kom i svängning. Som befarat kom den tunga plattformen i sina kättingar att fungera som en pendel. Även en åtgärd blev att häva klockans rotation kring sin egen axel, vilket kunde pareras genom att haka fast vid något föremål på botten.

Dykarklockan är tillverkad av Kalmar varv.

Text på dykarklockan i Fiskarhamnen.

Bilden visar skyltarna vid infarten till Dalarö år 2009.
Vilken hänvisningsskylt saknas år 2024?

- 1 Strand Hotel
- X Tullhuset
- 2 Lotsberget

Svar: Strand Hotel saknas år 2024

2009

Dalarö Strand Hotel stängs 2015
Hotellet rivs 2019

2024

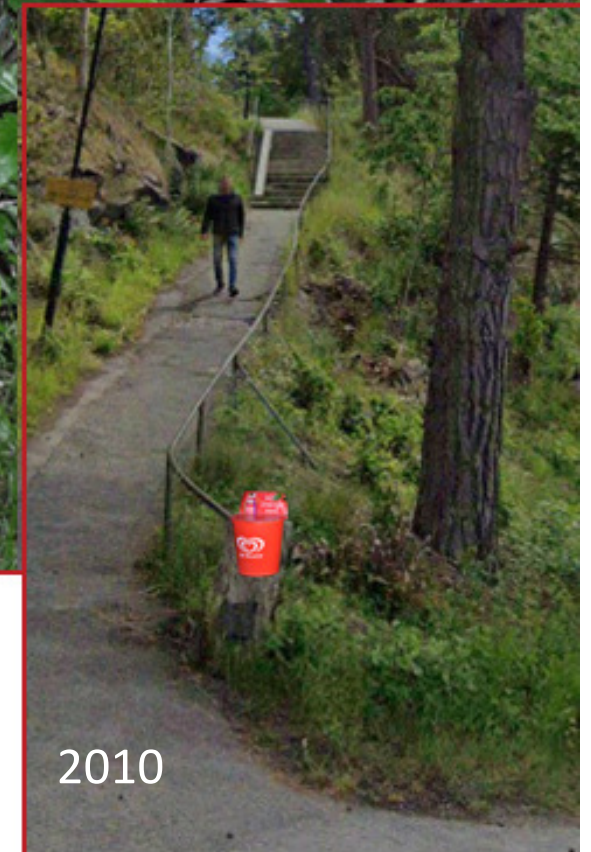

7 maj 2019

Vid gångvägen från Askfatet satt denna glassgubbe
Vad kallas han?

- 1 Han har inget namn
- X Han heter Clolve
- 2 Han kallas GB-Clownen

Svar: Han heter Clovve

Pajaspinnen med kolaglass, hallonöverdrag och chokladtopp var bara med i GB:s sortiment ett enda år, 1965. men glassgubben överlevde.

GB-gubben, även kallad Glassgubben, som egentligen heter *Clovve*, är symbolen för GB Glace. Från början var GB-gubben inte tänkt som en symbol för hela företaget utan enbart för en enda glass. 1965 infördes en glass som hette , och i samband med detta skapades GB-gubben av Uno Hattling på Tessab reklambyrå som en symbol för just denna glass. Pajaspinnen levde inte kvar i så många år men GB-gubben överlevde glassen och med tiden blev den en symbol för hela företaget. Under början av 80-talet hade GB-gubben sällskap av en kvinnlig clown. 2010 gifte sig GB-gubben med Clovina som är den kvinnliga motsvarigheten till Clovve. Giftermålet ägde rum på Liseberg. Två år senare, våren 2012, utökades familjen då paret fick en son som döptes till Clovius.

Tobaksaffären som fanns, på Odinsvägen 18, år 2014 vad hette den?

- 1 Tärningen
- X Skruven
- 2 Musslan

Svar: Skruven

Ull-Britt's
TOBAK

mitt i DALARÖ
ODINSVÄGEN 18 • 0750/500 21

Med det breda sortimentet:
Tobak • Tidningar • Böcker
Manufaktur • Presenter
Tips • Lotter • Sjökort
Leksaker • Apoteksombud m.m. m.m.

1980

**Lasse som städat på Dalarö i 30 år måste lämna sitt arbete 2025.
Varför avslutade han sitt uppdrag?**

- 1 Kommunen gjorde ny upphandling**
- X Lars fick ett pensionserbjudande**
- 2 Han blev av med sitt körkort**

Svar: Kommunen gjorde en ny upphandling för renhållningen 2025

Dalaröborna tycker att Lasse Skogqvist varit en tillgång för Dalarö genom att hålla rent och snyggt i området. Oavsett om det blåste upp till storm och snöade, kom han hit varje arbetsdag.

Samhall och Lasse utför nu renhållningsarbetet som omfattar tömning av papperskorgar, skräpplockning och sopning. (2026) Besöksfrekvensen är inte känd.

Så här kan det se ut när Lasse inte har varit här.

Vad heter gränden som går från Tullbacken till Hotellbryggan?

- 1 Tyrs gränd
- X Iduns gränd
- 2 Ägirs gränd

Svar: Ägirs gränd

Ägir är en jätte/havsgud i nordisk mytologi , inte en asagud. Han förknippas med havets krafter och fasor. Han är gift med Ran som förknippas med havets farliga sidor och sägs fånga sjöfarare i nät. Tillsammans hade de nio döttrar som förknippas med havets vågor. De bor under havet.

Vem var lucia på Dalarö 1947?

- 1 Elsa Hedengren
- X Kristina Wahlström
- 2 Berit Davidsson

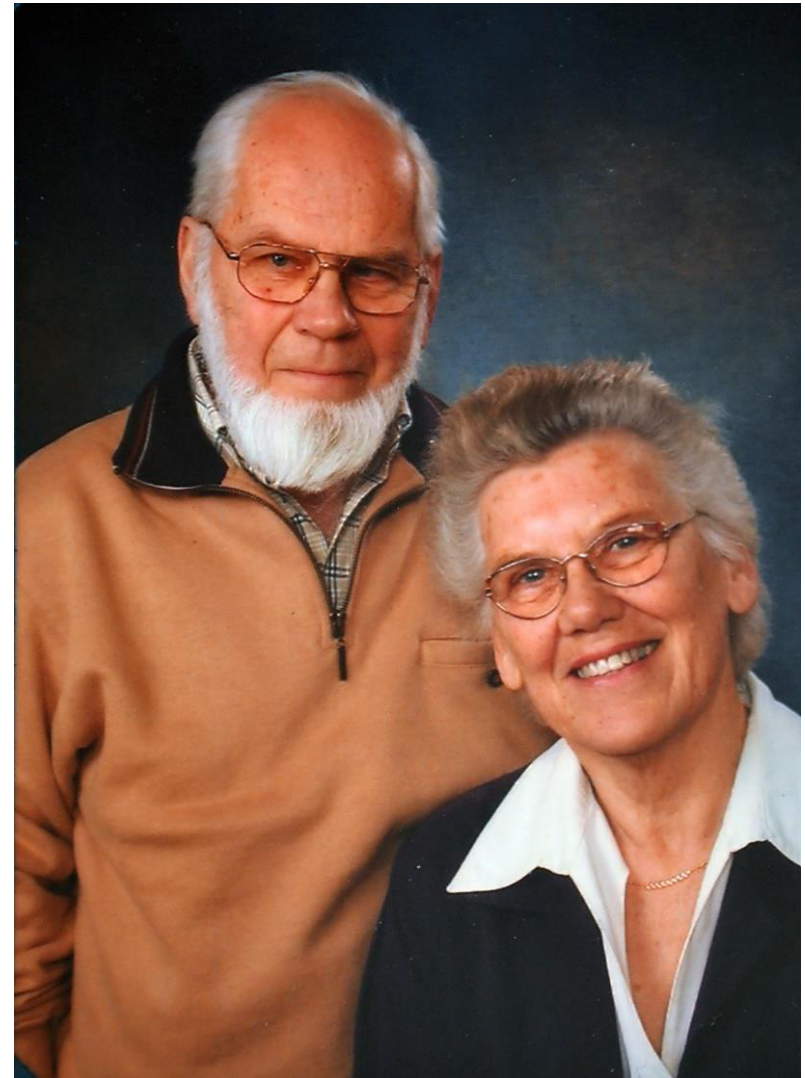
Fem flickor födda 1935

12 år 1947

Svar: Lucia 1947 var Berit Davidsson gift Karlsson

**Dalarösmeden Martin Davidsson var
Berits pappa**

Kalle och Berit 57 år senare

Vad har detta hus använts som?

- 1 Sjöbod
- X Garage
- 2 Turistbyrå

Svar: Det har använts av Tullverket som garage

Ett första lotshus med övernattningsmöjlighet fanns 1676 på Jutholmen. Men 1867 flyttades lotsarna till denna nyuppförda byggnad som är ritad av Nils Gustav von Heidenstam.

1889 flyttades lotsverksamheten ut ur huset till det då nybyggda lotshuset.

Tullverket övertog då fastigheten och använde det under några år som tullvaktstuga och senare som garage.

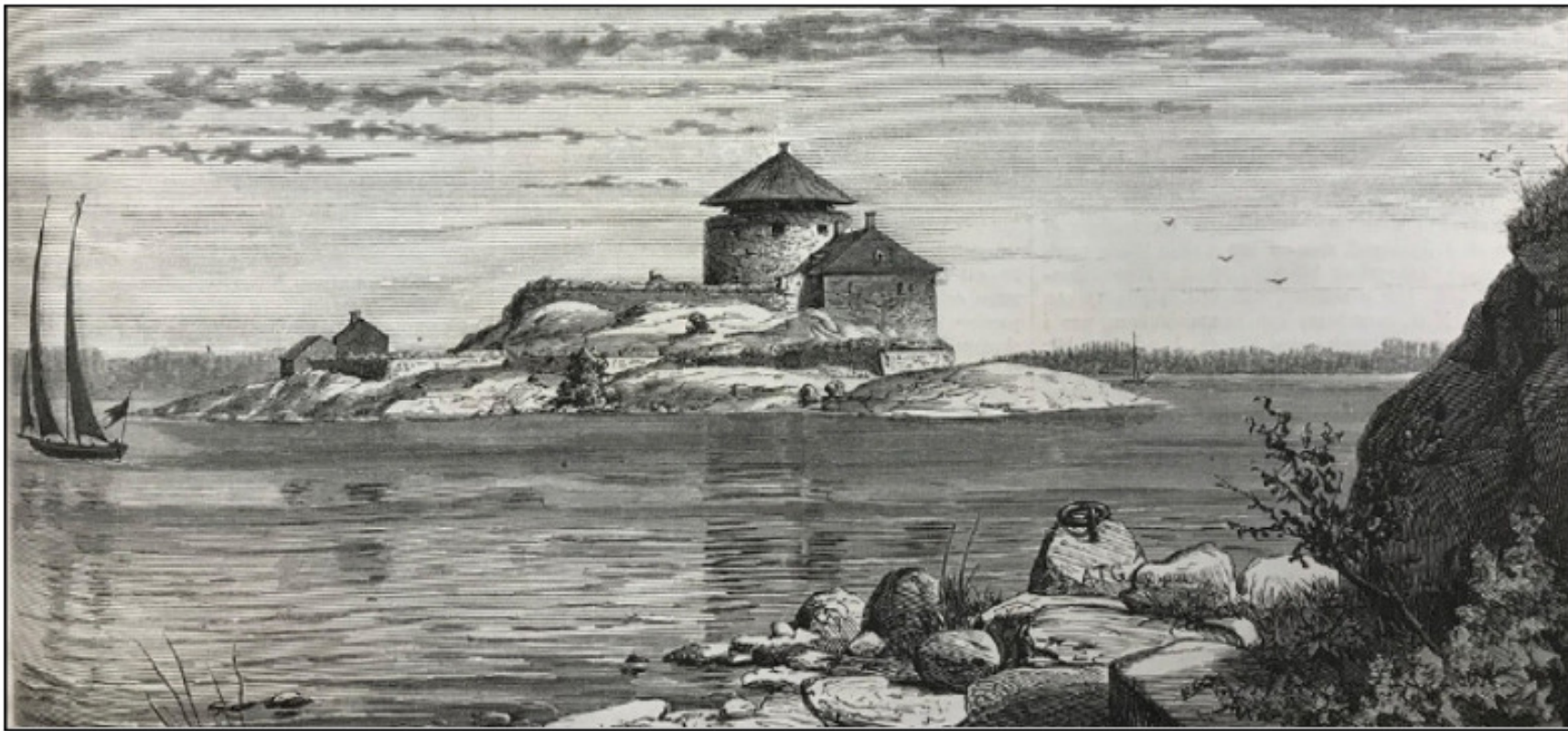
Nu ägs huset av Statens fastighetsverk och det har använts som våffelstuga i ett antal år och används nu som kök och matplats åt hyresgäster på vandrarhemmet Lotsen.

1879 / 2010

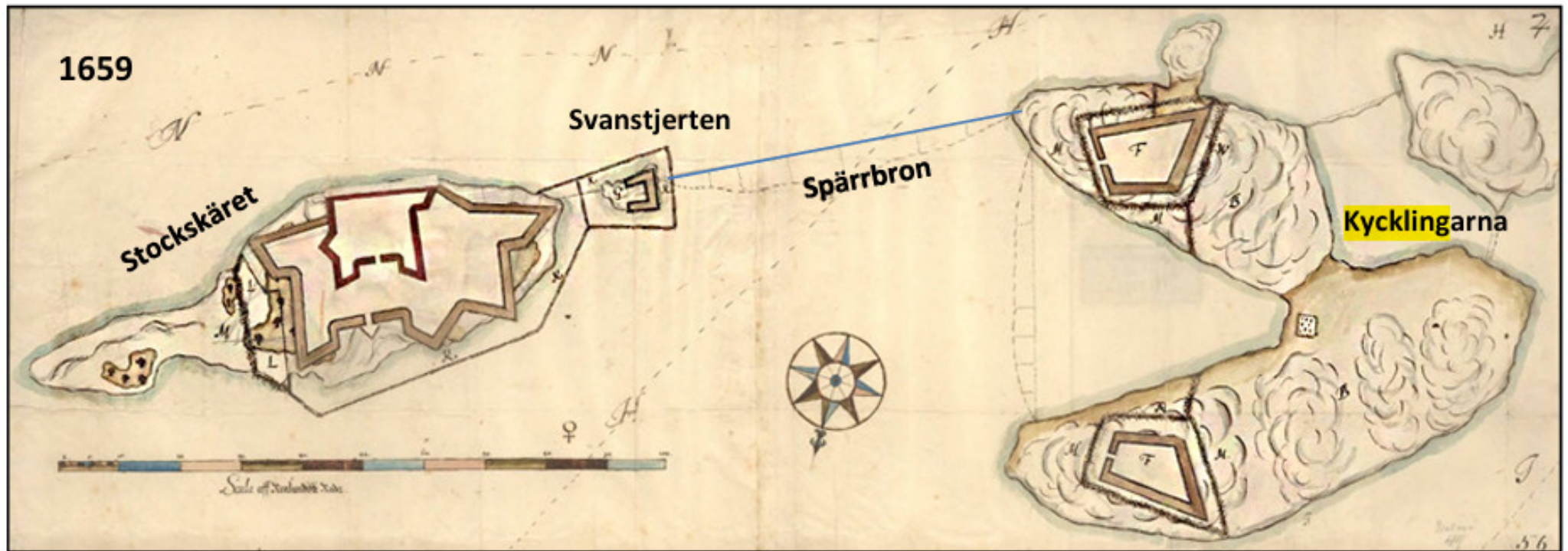
**1656 påbörjades byggandet av Dalarö Skans
Vad heter ön?**

- 1 Kallskär**
- X Stockskär**
- 2 Skansholmen**

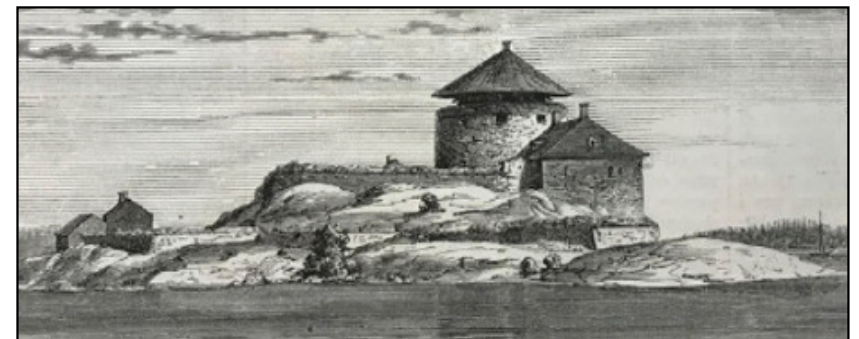

Dalarö Skans tecknad av Albert Theodor Gellerstedt, 1869

Svar: Ön heter Stockskär

Namnet Stockskär kan troligen härledas till att det fanns en spärrbro som gick från Dalarö Skans över till ön Kycklingarna. Spärrbron bestod av stockar som skulle spärra av fartygsleden vid krigsfara. Förmodligen har spärren utgjorts av ett antal stockar förbundna med kedjor. Detta skedde redan innan byggandet av skansen inleddes 1656.

Vad heter brandbåten som är stationerad på Dalarö?

- 1 Estelle
- X Madeleine
- 2 Victoria

Svar: Estelle

Dopceremonin skedde fredagen den 9 maj 2025, klockan 13 invid Hotellbryggan. Båten är 11 meter lång, byggd i aluminium och har kapacitet för transport av brandutrustning och personal.

2025 fick Dalarö Sjöräddning en ny båt
Vad heter den?

- 1 Sjöskum
- X Björnö
- 2 Saltö

Svar: Björnö

Samtidigt fick Sjöräddningen en Rescuerunner som fick namnet Måsen. Båten byggdes genom en donation av Lena Näslund som var med vid dopceremonin den 9 maj 2025.

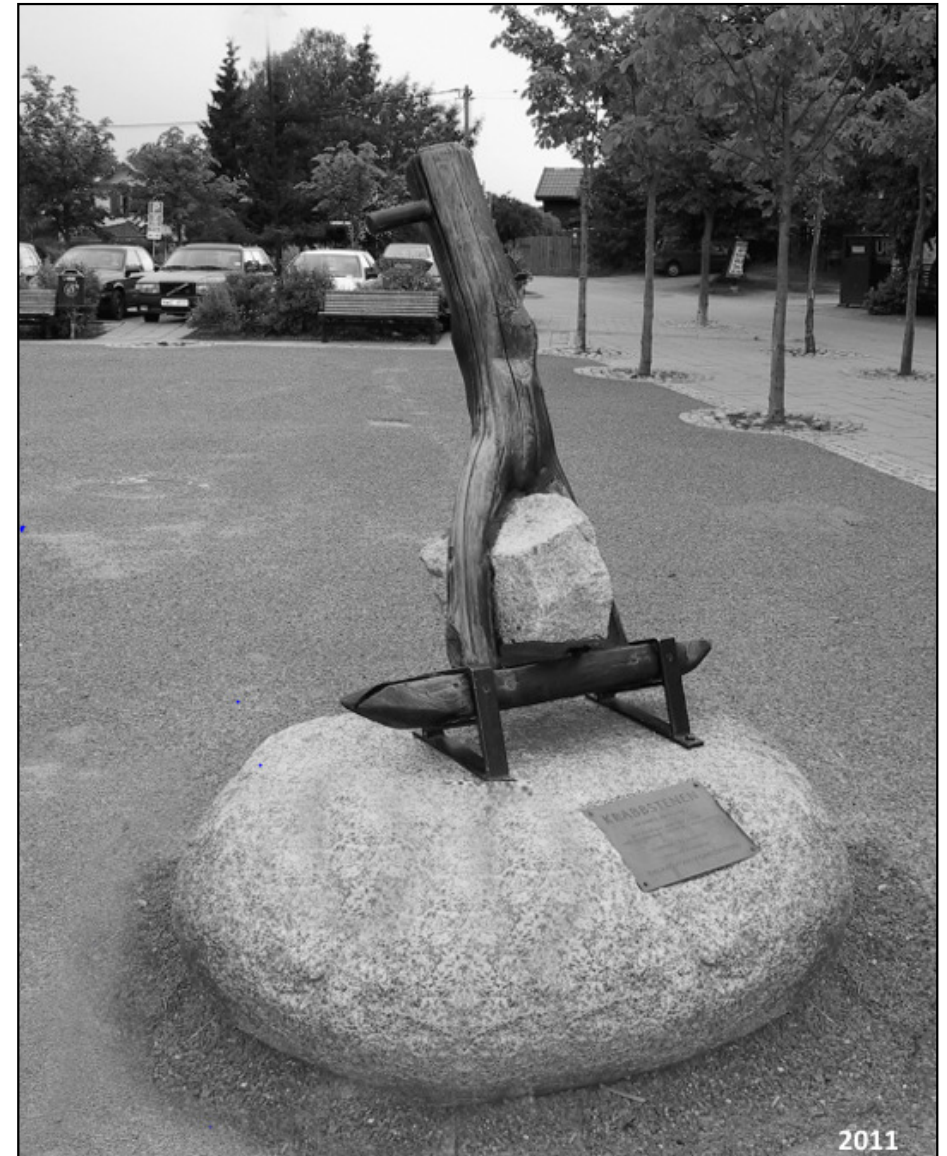
Björnö är 15,7 meter lång och tillhör Hallberg Rassey-klassen.

Bägge namnen har av okänd anledning anknytning till donatorn.

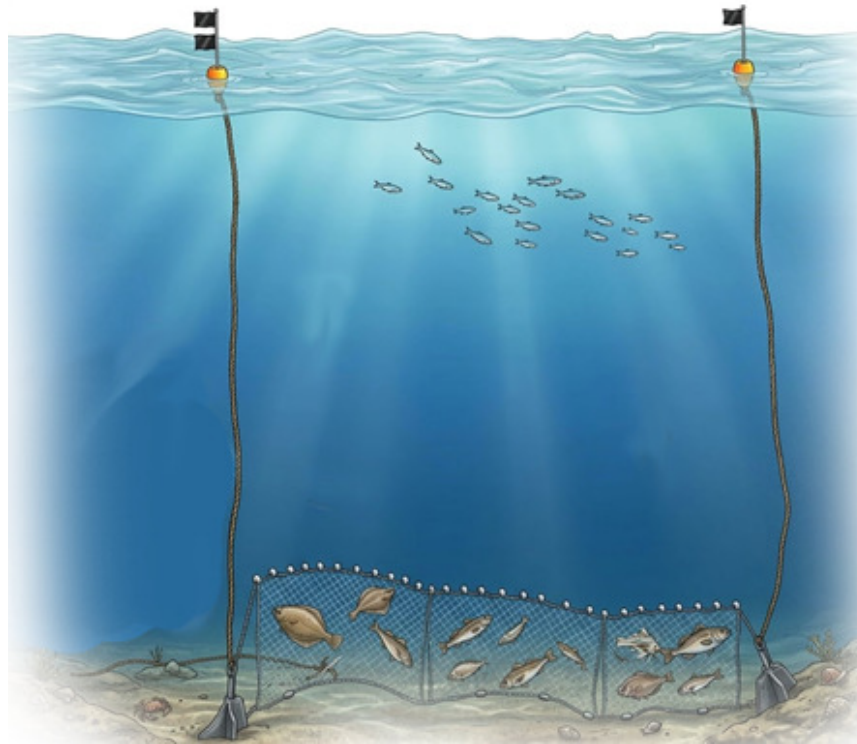

Den typ av ankare som placerades på Dalarö torg år 2000 kallas?

- 1 Fotankare
- X Krabbankare
- 2 Stenankare

Svar: Krabbankare

Krabbankare är en äldre, traditionell typ av ankare tillverkat av trä och sten, som historiskt sett framför allt har använts av fiskare i skärgården för att förankra strömmingsnät (skötar).

Konstruktion: Ankaret har en vertikal stam (ankarlägg) av trä, ofta gjord av en självväxt grenklyka där den nedre delen är bredare. Läggen monteras genom ett tyngre stenblock som fungerar som sänke.

Funktion: Träklykorna i botten fungerar som armar eller "klor" (likt en krabba) som griper tag i havsbotten, medan stenen håller ankaret på plats.

Historisk betydelse: Eftersom de tillverkades helt av naturmaterial (trä och sten) krävde de inget dyrt järnsmide, vilket gjorde dem billiga och enkla för skärgårdsbefolkningen att tillverka själva.

**1915 fanns det bänkar utplacerade på Dalarö
Vem ansvarade för dessa bänkar?**

- 1 Dalarö sockenstämman**
- X Ett bänkbolag som sålde aktier**
- 2 Fattigvårdens äldreomsorg**

Svar: Det var ett bänkbolag

År 1885 ordnade fängelsedirektören C. F. Viberg så att Dalarö fick två nya ljugarbänkar på nuvarande Birkavägen som på den tiden hette Baldersvägen.

Detta skedde genom bildandet av ett "Bänkbolag" med aktier på två respektive tre kronor. Innehavaren av en tvåkronorsaktie var berättigad att sitta på vilken bänk som helst där någon plats var ledig. Den som var ägare till en trekronorsaktie hade dessutom rätten att, om bänken var upptagen, köra upp någon av de sittande och själv lägga beslag på platsen.

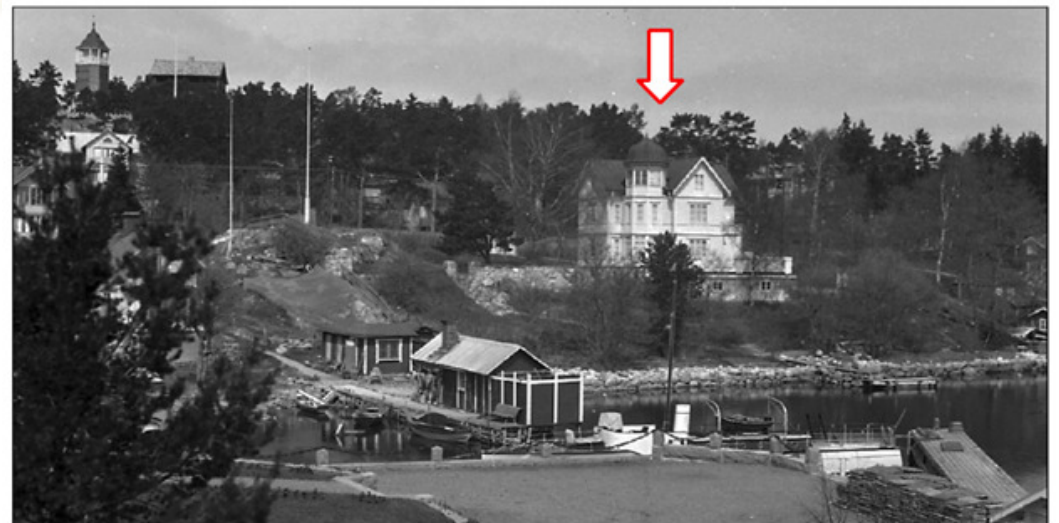
**Barn och bilar utanför Björkvik 1927, Baldersvägen 52.
Vilken bilmodell är detta?**

- 1 Volvo ÖV4**
- X Chevrolet**
- 2 T-Ford**

Svar: T-Ford

T-Forden presenterades första gången 1908.
Den var sedan i produktion fram till 1929.
Under den tiden hann man bygga 15 miljoner bilar.
Således var T-Forden vid Baldersvägen 52, år 1928, en i
slutet av produktionskedjan.

Baldersvägen 52

1930-talet ägdes boden av?

- 1 Fredrik Norberg
- X Anders Franzén
- 2 Per Edward Wisth

Svar: På 1930-talet ägdes boden i Fiskarhamnen av Fredrik Norberg som sålde "Standard bensin och oljor"

Fredrik Norberg vid sin bensinpump och oljebar vid Odinsvägen 11-13 på 1930-talet.

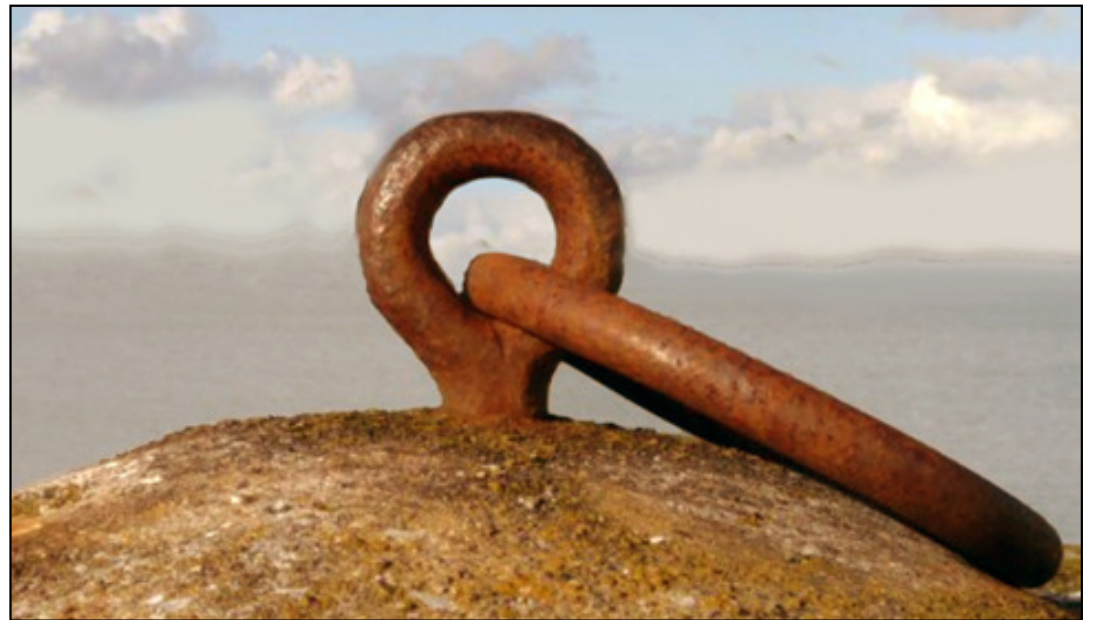
**OBS.
Raden med olika oljekvalitéer och spillfat under kranarna.**

**På Dalarö finns flertalet förtöjningsanordningar för segelskepp.
Vad kallas denna typ?**

- 1 Moring**
- X Pollare**
- 2 Ringbult**

Svar: Moring

Diametern på moringen är olika beroende på vilken typ av fartyg som ska förtöjas. I Fiskarhamnen finns några som är 26 cm och vid Lyngsåsa finns en som är 56 cm.

Förankring med moring, förtöjningslina och ters.

**I Dalarös varmbadhus erbjöds gyttje-, tallbarrs- och Kreuznachbad.
Vad är Kreuznachbad?**

- 1 Örtbad med växter eller extrakt**
- X Varmbad i saltvatten**
- 2 Bad i kolsyrahaltigt vatten**

Svar: Kreuznachbad är varmbad i saltvatten

Man fick först göra ett besök hos kur- eller badläkare, som ordinerade badet.

Läkaren bestämde då salthalten och tiden.

Man badade sedan i saltvattenbadet i ett enskilt badkar.

Badet var vanligen omkring 20–30 minuter, beroende på ordination.

Efteråt vilade man, ofta väl inbäddad och varm.

En kur kunde pågå i flera veckor, med återkommande bad och andra behandlingar.

Persontransport på Dalarö

Vem var den som redan 1908 åtog sig transport?

- 1 S. A . Mellberg
- X S. Gustafsson
- 2 P. A. Sviberg

Annons i bladet Dalarölimpan 1908.

Verkställer all slags körning. (Skjutsning
verkställes efter anmodan pr telefon). Vurst,
rymnande 10 personer, linnes.

Sandviken. Nikst. 40.

Svar:

Lantbrukaren Per Axel Sviberg var en av de första som åtog sig persontransporter på Dalarö

P. A. Sviberg
Verkställer all slags körning. (Skjutning
verkställes efter anmodan pr telefon). Yrkt,
rymmande 10 personer, finnes. 1908.
Sandviken. Nikst. 40.

Persontransporterna utfördes först med hästdragen vagn innan han började nyttja bilar för personbefordran.

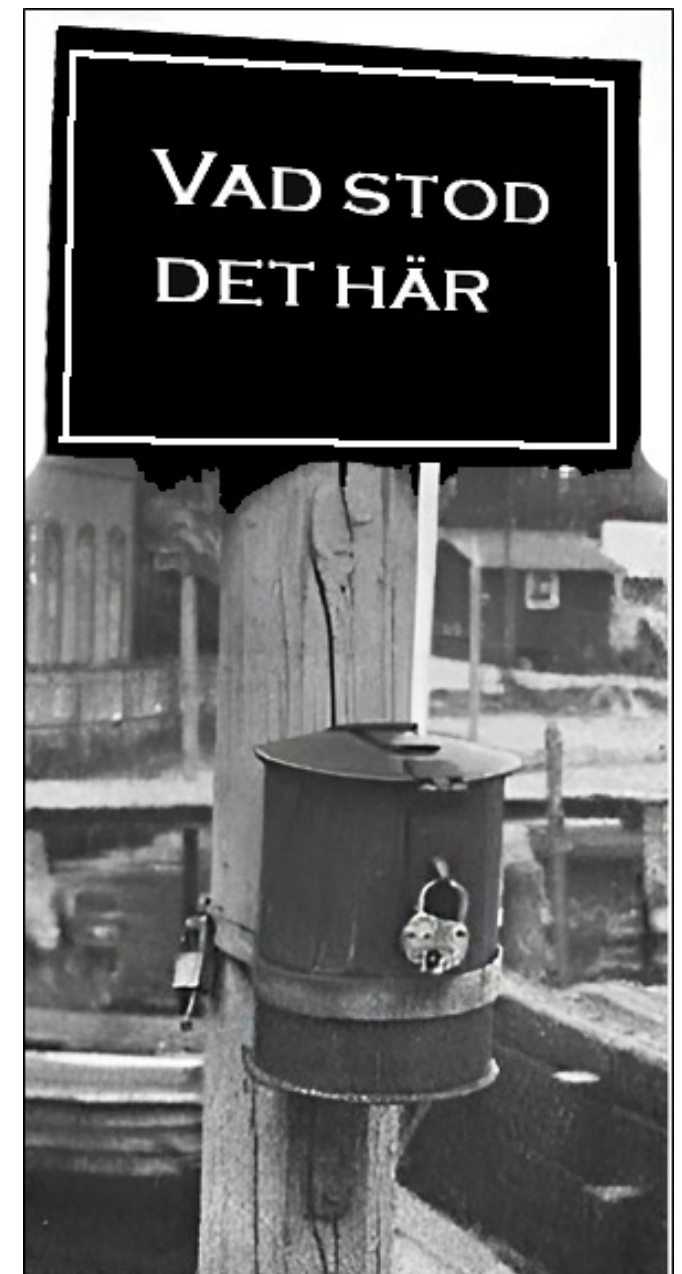
P. A. Sviberg erhöll 1923 rättighet att driva persontrafik med stationeringsort i Dalarö. Han överlät rörelsen 1925 till sin son Knut Fredrik Sviberg.

1937 utökade Knut rörelsen med ytterligare en bil. Hur många bilar han ägde som mest vet vi inte.

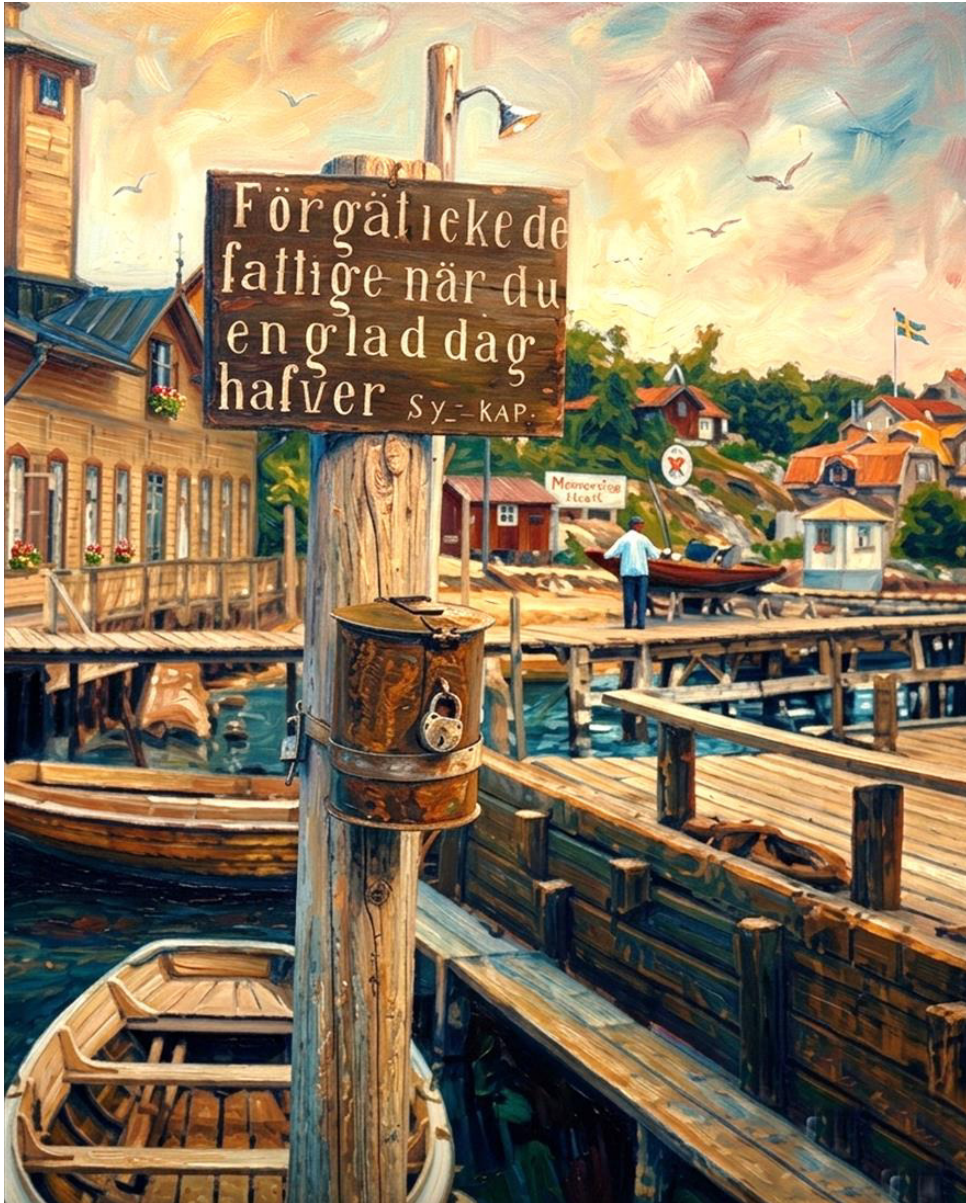
Knut drev droskstationen till 1944, då den övertogs av S. A. Mellberg.

Under ett antal år fanns en fattigbössa i Fiskarhamnen.
Hur löd texten på skylten?

- 1 Dela med dig av din glädje till dem som behöver den
- X Glöm inte de fattige när du en glad dag har
- 2 Kom ihåg de glömda själarna på din egen lyckas dag

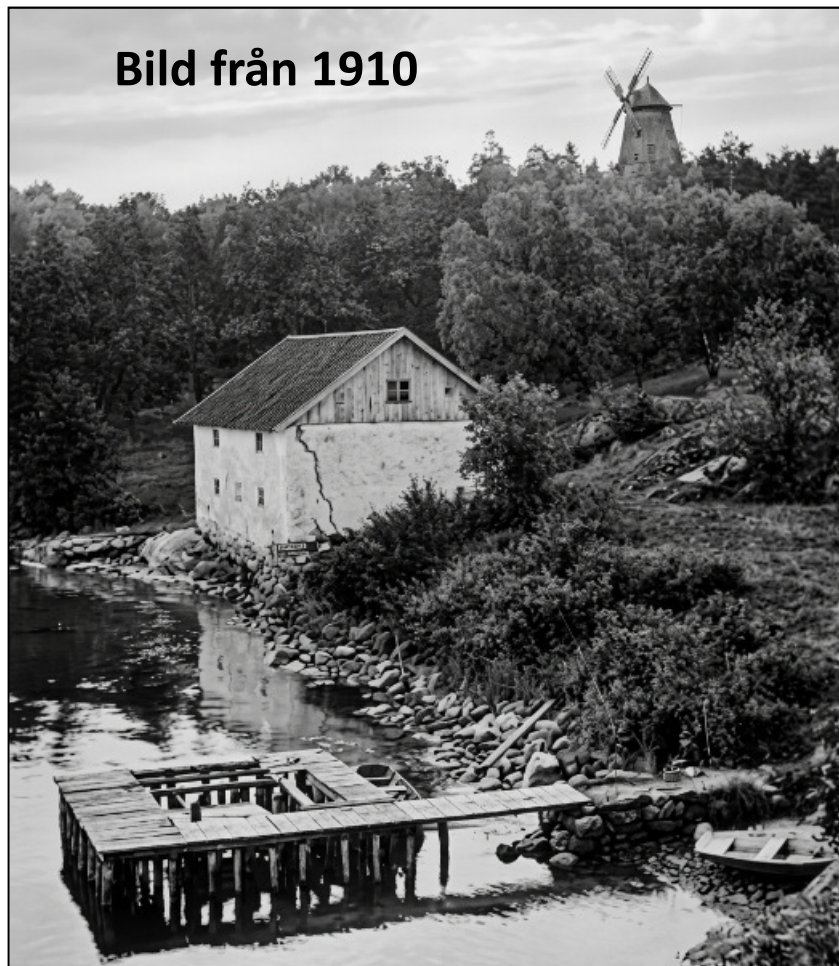
Svar: Förgät icke de fattige när du en glad dag hafver
Glöm inte de fattige när du en glad dag har

Originalbild och färgbild genererad i AI

Kvarnen på Smådalarö, vilken typ av kvarn var den?

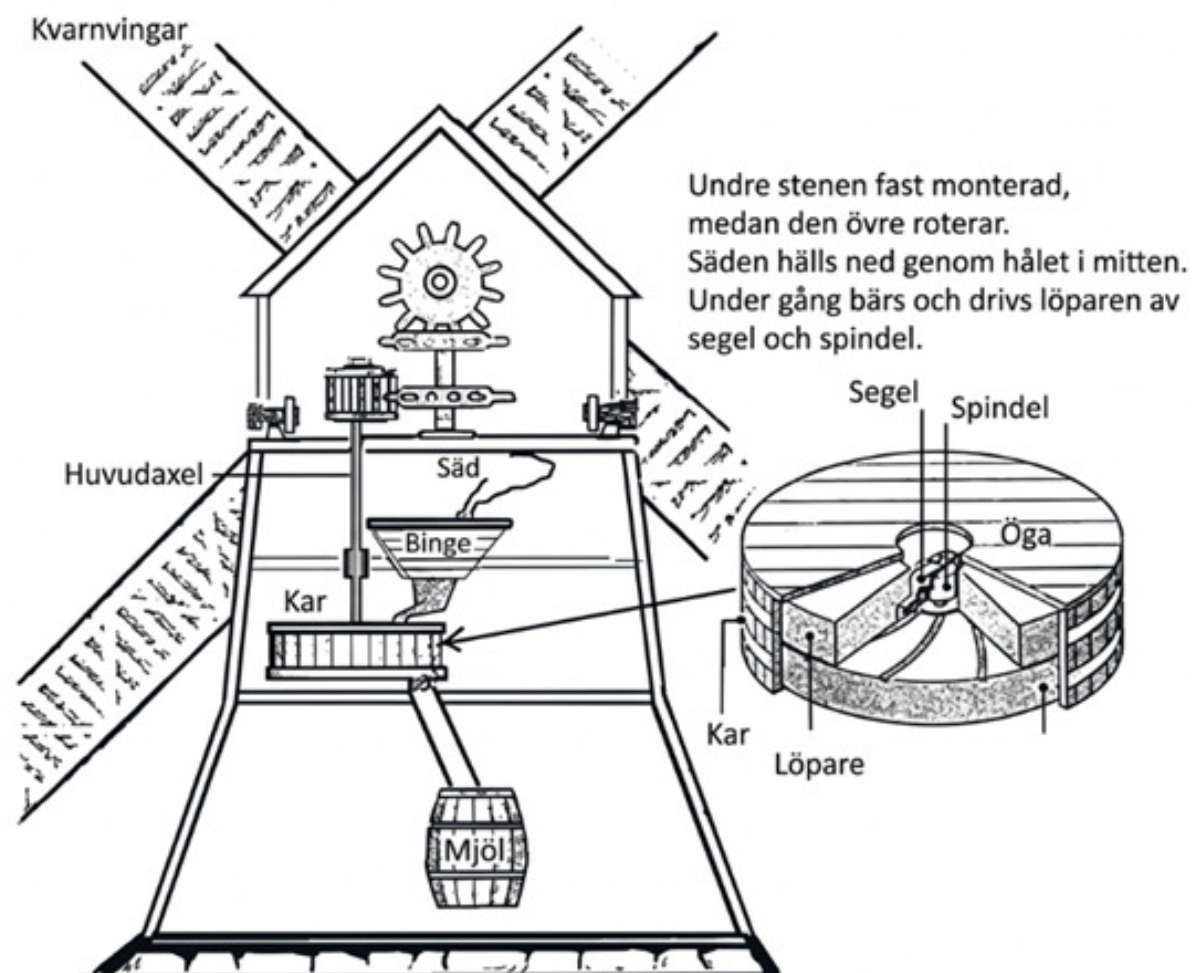
- 1 Hättekvarn
- X Paltrok-kvarn
- 2 Skvaltkvarn

Svar: Kvarnen var en så kallad Hättekvarn

Med ett på taket monterat huvud som kunde vridas med långa stänger från marken. På huvudet satt fyra vävspända vingar som kunde revas vid hård blåst. Kvarnhjulens rotation kunde regleras med en bromsanordning. Kallas ibland för holländsk kvarn.

Kvarnen byggdes av överstelöjtnant Carl Christian Gyldner, under hans arrendatortid på Smådalarö Gård. Gyldner dog den 1779 och hade då varit arrendator på gården i 30 år.

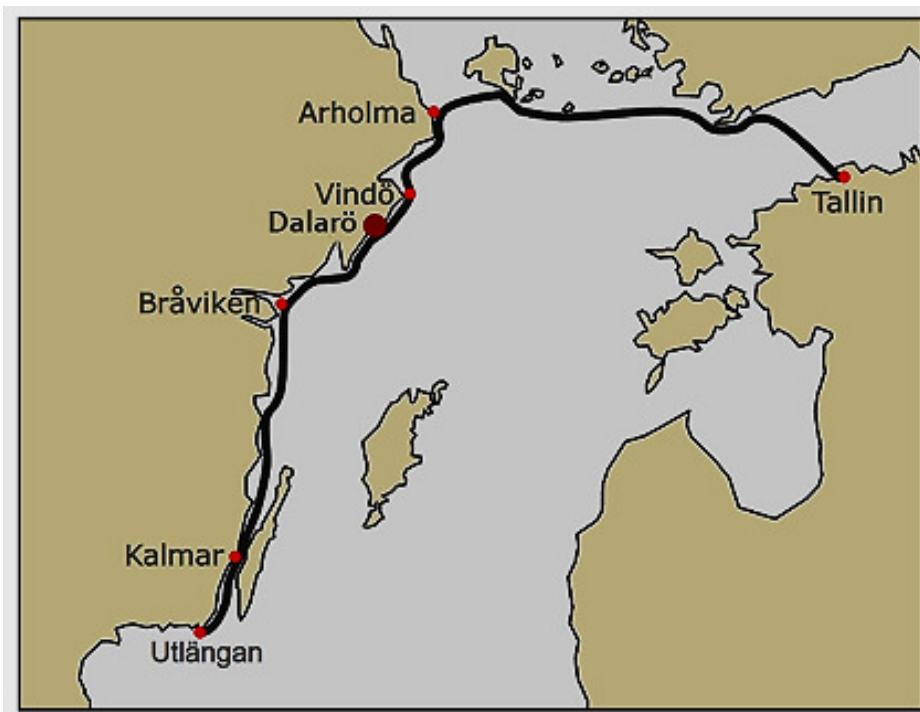
När omnämns Dalarö för första gången?

- 1 1250 i samband med Kung Valdermars segelled
- X 1635 då Sjötullen flyttar till Dalarö
- 2 1719 i samband med Rysshärjningarna

Svar: År 1250

Det var det året som Dalarö omnämns i den på 1200-talet nedtecknade Kung Valdemars segelled, en färdbeskrivning från Utlängan till Tallinn, var platsen en skyddad, naturlig ankringsplats och en viktig knutpunkt för sjöfarten. Kung Valdemars segelled är den moderna benämningen på en medeltida färdrutt i Östersjön från Blekinge längs den svenska ostkusten via Åland, Skärgårdshavet och Finlands sydkust till Reval(Tallinn) i Estland.

Kung Valdemars jordebok, sammanställdes på 1200-talet i Danmark. I den finns bland annat den berömda beskrivningen av Kung Valdemars segelled, där viktiga hamnar, öar och farleder i Östersjön räknas upp.

Det är en maritim färdbeskrivning (ett *itinerarium*) som användes för handel, sjöfart och militära färder (som korståg) i Östersjön.

Byggnation av Sandemars slott stod färdigt 1693

Vem var byggherre?

- 1 Gabriel Falkenberg
- X Carl Gustaf Braunerhielm
- 2 Axel Gabriel De la Gardie

Svar: Gabriel Falkenberg (af Sandemar),
född 1646, död 1714 i Stockholm.
Han var svensk greve och ämbetsman.

Falkenberg blev:

1655 studerande vid Uppsala universitet

1667 kammarherre vid hovet

1678 utnämndes han till landshövding i Södermanlands län

1687 blev han friherre

1689 blev han landshövding över Södertörn.

1693 kungligt råd och president vid Åbo hovrätt

1693 utnämnd till greve Falkenberg af Sandemar och introducerades
i Sveriges Riddarhus.

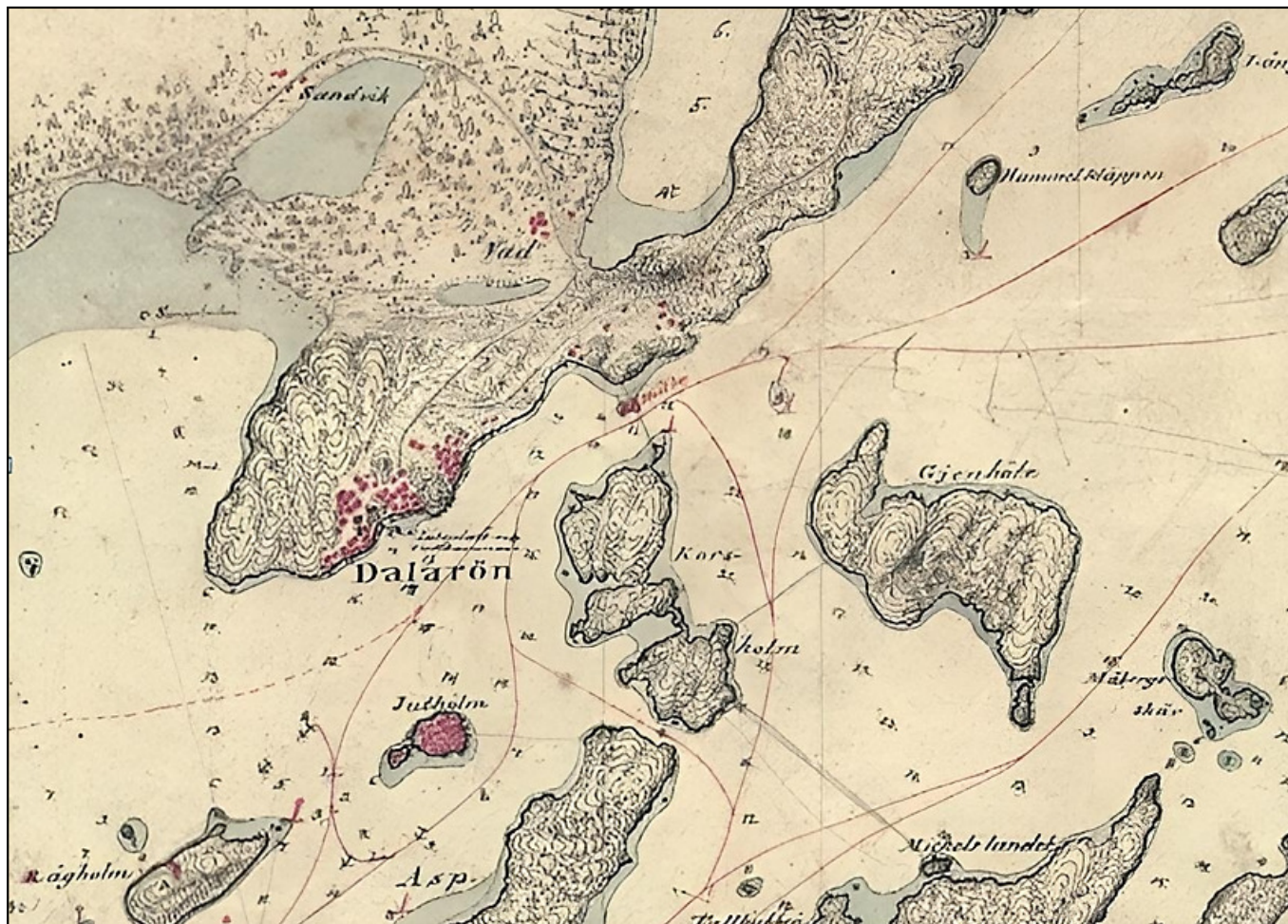
AI genererad bild.

Dagens Sandemar stämmer väl
överens med Erik Dahlberghs bild
från sent 1700-tal.

Då fartyg på 1500-talet passerade den inre skärgården togs en person ombord.
Vad kallades denna person?

- 1 Lots
- X Ledsagare
- 2 Navigatör

Svar: Ledsagare var vägvisare för sjöfarande

Ledsagare och styremän var vanliga benämningar på de yrkesutövare som sedan urminnes tider hjälpt örlogsfartyg och handelssjöfart. Hjälpt att lotsa fartyg längs den svenska kusten och i skärgårdarna, kan spåras tillbaka till 1500-talet, men redan under medeltiden förekom att man använde sig av personer som kände till farvattnen för att ledsaga fartyg genom svåra passager. Från 1535 var Landsort känt som en plats där man kunde erhålla lots in mot Stockholm.

Försättsplansch till Johan Månssons sjöbok 1644.

Johan Månssons Sjöbok var en navigationshandbok som gavs ut första gången 1644. Den utkom sedan i flera bearbetade versioner och var under mer än 100 år det viktigaste hjälpmedlet för att kunna navigera i Östersjön.

1565 anlade Kung Erik XIV ett varv nära Dalarö

Var låg varvet?

1 På Långgarn vid Gålö

X På Fåglarö

2 På Stora Rotholmen

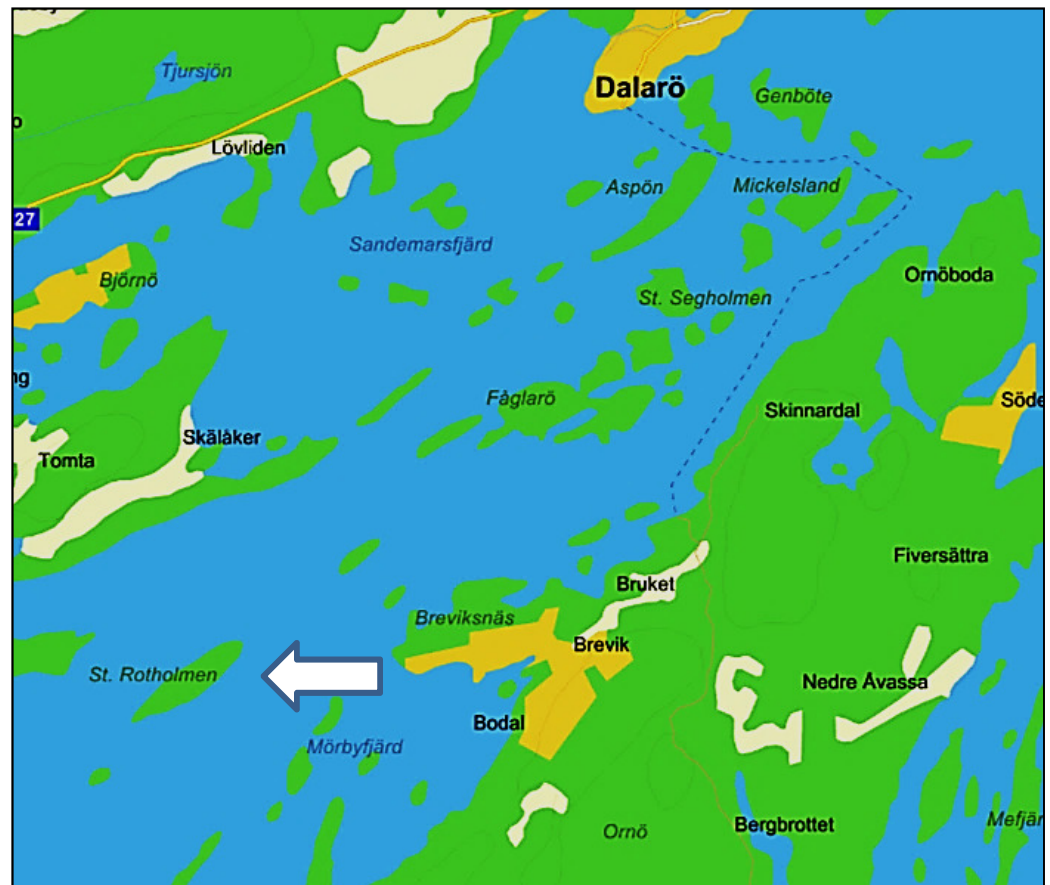
Svar: Stora Rotholmen

År 1565 anlade den svenska kronan (under kung Erik XIV) ett skeppsvarv för svenska flottan på Stora Rotholmen, belägen i Ornö socken i Haninge kommun (mellan Gålö och Ornö).

Verksamhet: År 1568 var 52 personer förlagda på Stora Rotholmen.

De var främst sysselsatta med skeppsbyggeri och smide.

Avveckling: Varvet var kortvarigt och avvecklades strax efter nordiska sjuårskrigets slut år 1570. Idag finns mycket få synliga spår kvar, förutom svårupptäckta rester efter bland annat smedjor. Ön ägs numera av Skärgårdsstiftelsen.

**1609 införde enhetlig lotstaxa.
Vem var då kung?**

- 1 Karl IX**
- X Sigismund**
- 2 Gustav II Adolf**

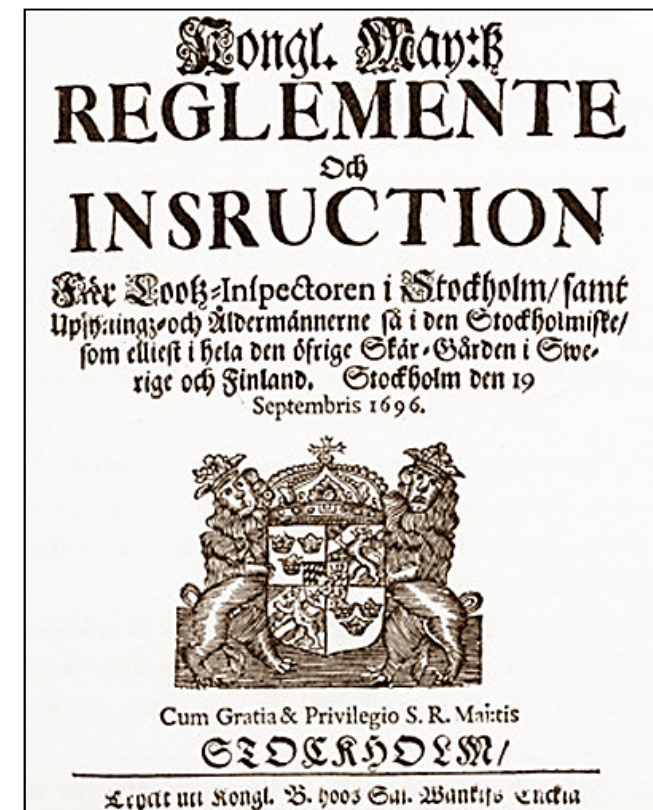

Svar: Karl IX fastställde en enhetlig lotstaxa 1609

Under 1600-talet intensifierades sjöfarten och då framfördes även krav att kunna segla under den mörka delen av dygnet.

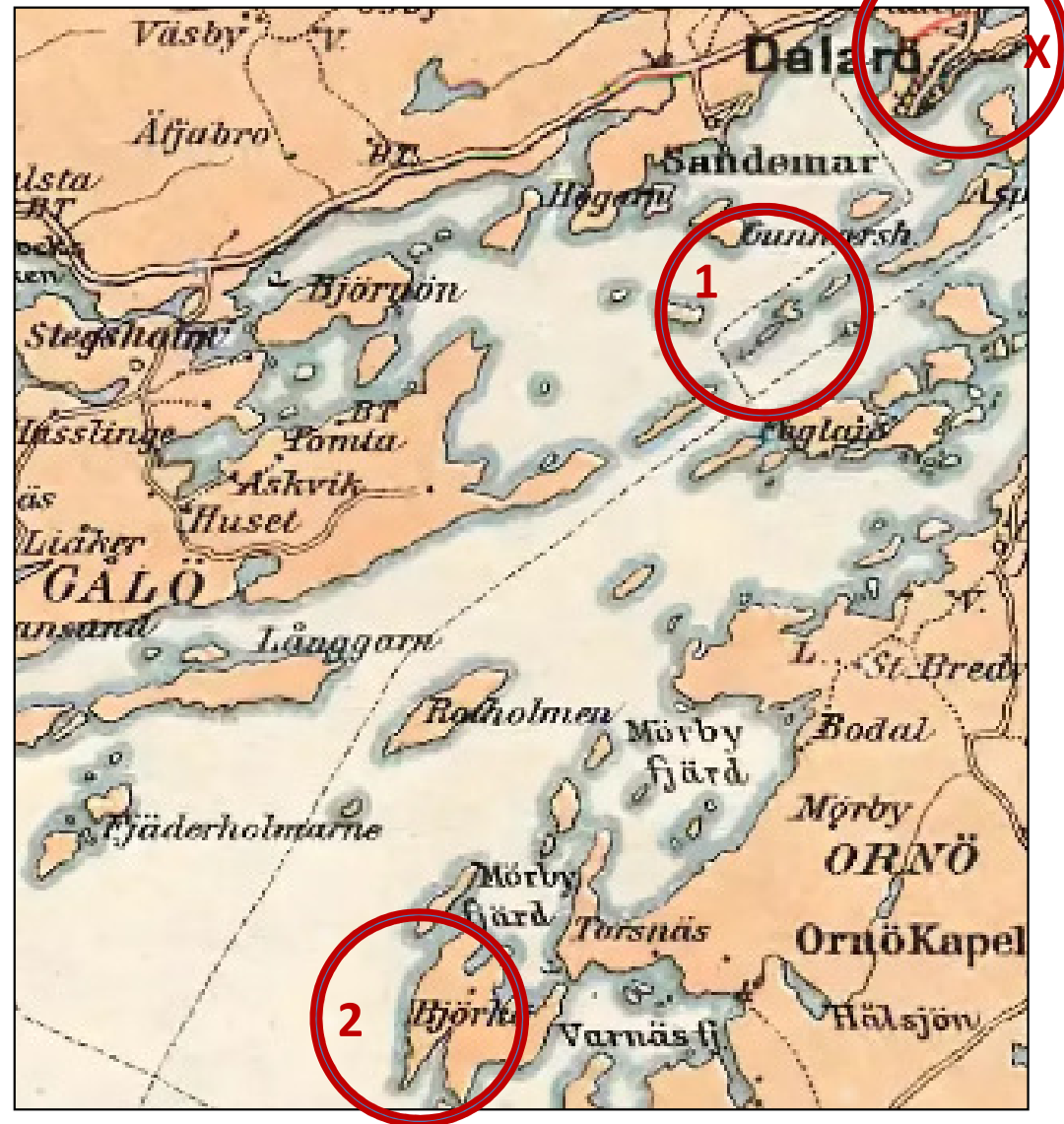
Orden lots och lotsning började användas under 1600-talet, då också den första lotsförordningen kom. Särskilda förordningar beskrev hur lotsning skulle bedrivas. För uppdragen var lotsen ofta tvungen att hålla med egen båt, och erhöll fast ersättning för varje lotsning. Den allra första lotstaxan var beräknad efter djupgående och farledslängden.

Kunglig Majestäts Reglemente och Instruction för
lotsinspektören i Stockholm samt lotsuppsynings-
och lotsåldermännen utfärdad 1696.

Var fanns Dalarös första Skans?

- 1 Skansen på Stockskäret
- X På Skansberget - Eklunds udde
- 2 På Björnö väster om Ornö

**Svar: Den första skansen var en enklare anläggning
på Skansberget, vilken anlades redan 1623**

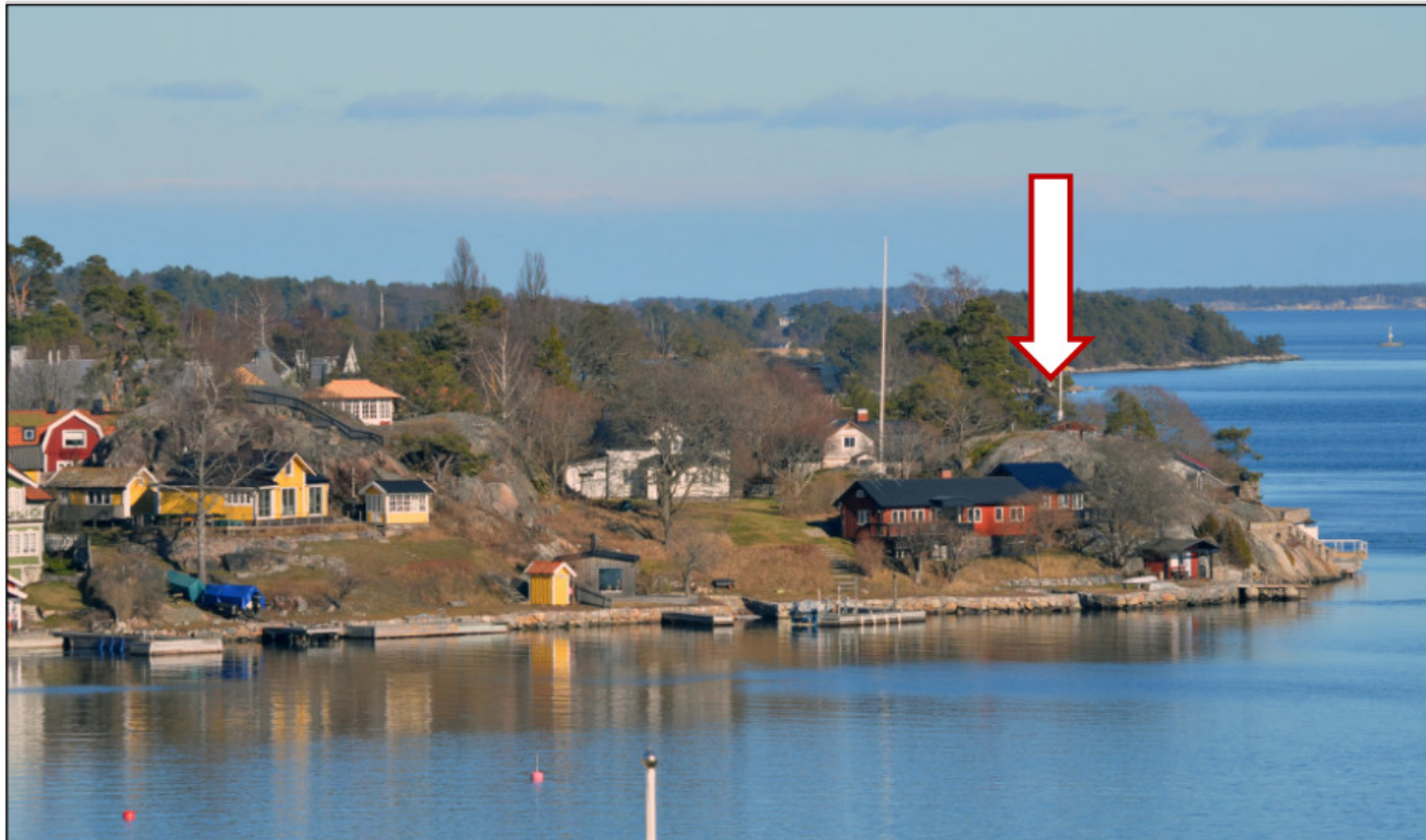

**Bild av Skansberget 2019, där försvarsanläggningen låg innan den
flyttades till Stockskäret/Stockholmen.
Av denna försvarsanläggning finns inget kvar.**

Dalarös första krögare.

Ett privilegiebrev 1638 gav honom rätten att driva gästgiveri/krog.

Vem utfärdade privilegiebrevet?

- 1 Drottning Kristina
- X Riksrådet Gabriel Oxenstierna
- 2 Friherre Carl Bonde, Sandemar

Svar: Drottning Kristina utfärdade privilegiebrevet 1638

Den första svenska gästgiveri- och skjutsförordningen tillkom 1636, men redan 1561 utfärdades en stadga för tavernor, med skyldighet att hålla skjutshästar samt förråd av mat, dryck och höfoder.

När den Stora Sjtullen förlades till Dalarö 1636 blev Dalarö en mycket betydelsefull ort. Genom kungligt privilegiebrev undertecknat av drottning Kristina upphöjdes Dalarö krog till Gästgivaregård 1638.

Ett arrendeavtal upprättades då mellan ägaren Gabriel Oxenstierna på Tyresö gods och Johan Erichsson. Avtalet reglerade hur verksamheten skulle bedrivas för att uppfylla gästgiveri- och skjutsförordningen. Krogverksamhet var redan etablerad 1638 när Dalarö blev ålagd ansvaret att driva gästgiveri- och skjutshåll.

I samband med att flöjtskeppet Anna-Maria sjönk 1709 omnämns krogen "Besökaren Åmans Enkj" på Dalarö.

Alla byggnader längs kusten från Norrköping upp till Gävle brändes ned vid rysshärjningarna 1719.

På Nessers karta från 1740 finns gästgiveri och krog inritade.

Vem donerade 100 riksdaler så att "Dalarö kapell" kunde byggas?

- 1 Änkedrottning Hedvig Eleonora
- X Grevinnan Ebba Brahe
- 2 Grevinnan Maria Sophia de la Gardie

Den enda bild DHF har som visar kapellet

**Svar: Den svenska grevinnan Maria Sophia de la Gardie donerar
100 riksdaler till "Dalarö kapells uppbyggnad"**

Maria Sophia är mest känd för sina industriföretag.

Hon tjänstgjorde som överhovmästarinna till drottning Kristina

av Sverige. 1643 gifte hon sig med baron Gustaf Gabrielsson Oxenstierna.

Som brukligt var i 1600-talets svenska adel behöll hon sitt eget namn även efter äktenskapet. Både hennes egen familj och makens familj var extremt rika.

Under hans frånvaro skötte hon hans egendomar. Hon blev änka vid 21 års ålder med två små barn.

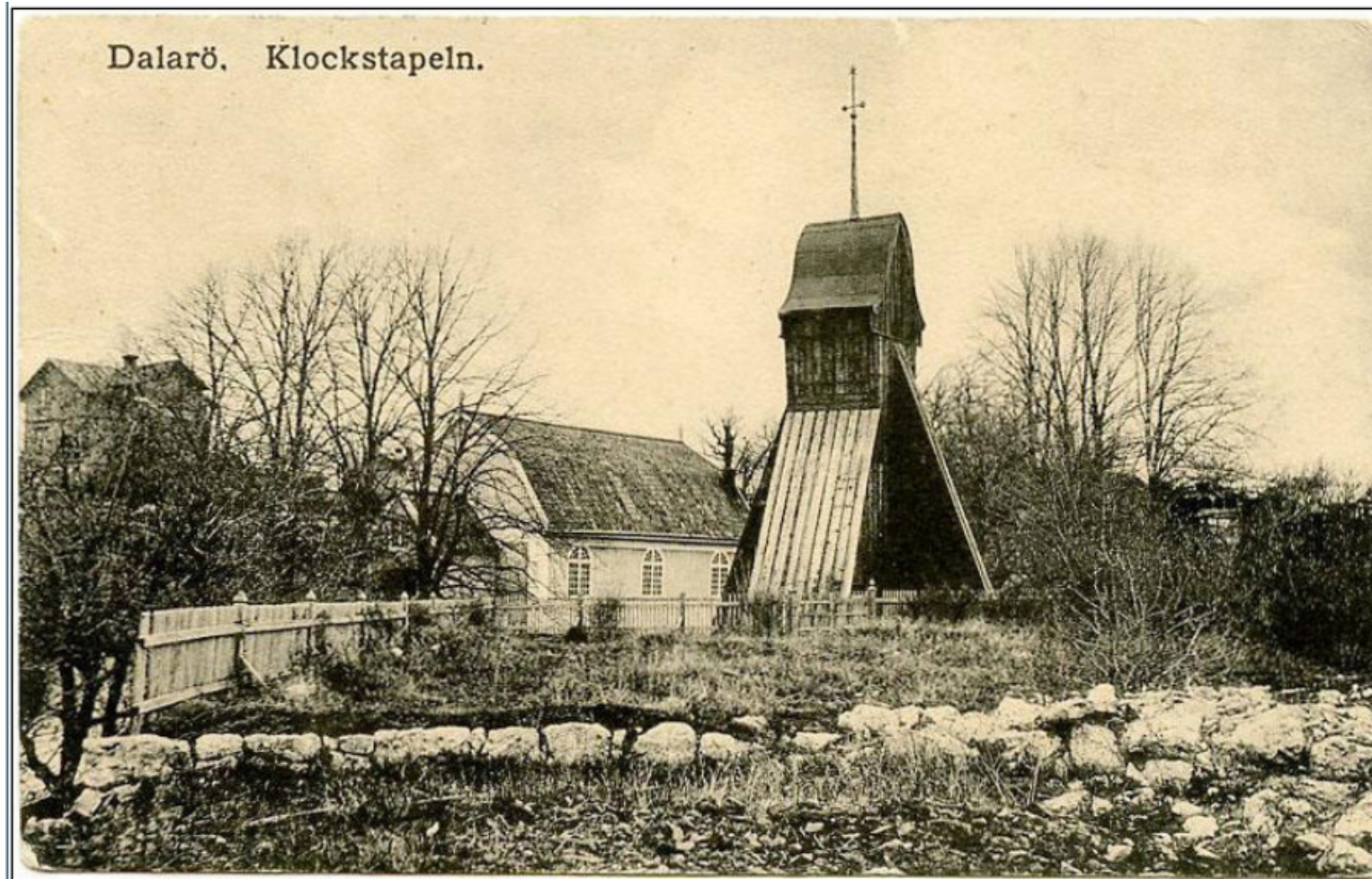
Maria Sophia de la Gardie slog sig ner på Tyresö. Därifrån ledde hon styret av sina jordbruk på båda sidor om Östersjön. Sina förvaltare och fogdar styrde hon med järnhand och intresserade sig för nya bruksningsmetoder, boskapsavel och trädgårdsskötsel.

Bäst lyckades hon med textilindustrin, som drevs med energin från Nyfors och andra vattenfall på Tyresös marker. Med hjälp av entreprenörer och yrkeskunniga anställda arbetade hon på 1670-talet upp en storproduktion av tyg och kläde som hon kunde sälja med god vinst till armén.

*Porträttet av Maria Sophia de la Gardie (1627-1694)
målat 1653 av Hendrik Münnichhoven.*

Hur många klockor finns det i klockstapeln?

- 1 En klocka**
- X Två klockor**
- 2 Tre klockor**

Svar: Klockstapeln har två klockor, den lilla från år 1656 och den stora från 1745

Klockstapeln uppfördes 1746 och ersatte en stapel från 1676.
Klockstapeln kallas "Basfiolfodralet".

Storklockan är gjuten på Meyerska Styckgjuteriet i Stockholm. Lillklockan har varit med från kyrkans äldsta tid och är gjuten av klockgjutaren Jöran Putensson, verksam i Stockholm.

Stora klockan

Lilla klockan

Vintern 1675/76 hade den svenska flottans fartyg frusit fast vid Dalarö.
Hur många man beordrades hjälpa till att såga en isränna till öppet vatten
förutom alla besättningsmän?

- 1 450 man
- X 900 man
- 2 1350 man

Det gällde att såga en två mil lång isränna, 16 meter bred, ut mot Mysingen.

Svar: Ett arbetslag på 900 man rekryterades bland allmogen i trakten

Vilka verktyg som fanns att tillgå är inte känt. Om det fanns några issågar var det en tillgång. I annat fall gällde yxor, spett och ishackor. När rännan var klar kunde skeppen dras ut till öppet vatten med draglinor och häst.

